

túl érzékeny kamaramuzsikusknak is bizonyult, partnerei rovására sohasem helyezte előtérbe a szólamát. A gordonkaművész Young-Chang Cho játékán mindenfajta szempontból érződött a pódium-rutin; alkalmazkodóképessége és biztos formálása többet nyomott a latba, mint az időnkénti – talán a „rutin” számlájára írható – jelenlét nélküli játék, mely a figyelem hiányát többek között épp azzal leplezte le, hogy a zeneileg érzékeny dallamfordulatoknál apró intonációs pontatlanságokat észlelhettünk. Igazi hiányérzetet azonban a hegedűs Bon-Jiu Koo okozott, aki még csak szólóalkatnak sem bizonyult. Hangszerének hangja nemcsak dinamikailag tűnt általában kevésnek, hanem hiányzott belőle az az intenzitás is, amellyel kisebb-nagyobb együttesek primáriusának is rendelkezni kell. Ráadásul nehéz lett volna egyértelműen és határozottan eldönteni, hogy mikor vezethető vissza technikai bizonytalanságra a visszafogott tónus. Borult tehát az egyensúly – pontosabban, borult volna, ha nincsenek ennek az interpretációnak előzményei, hangzó emlékképek, amelyek időről-időre átsegítik a hallgatót a kritikus pontokon, lehetővé téve, hogy ne csak azt hallja, ami valóban megszólal, hanem a felidéződő korábbi élmények háttére elé kerüljön egy további réteg; olyan zenei szövet, amely néha színével, máskor tónusával érezteti jelenlétét. Nyilvánvaló: a taps nem a tartalom és a kivitelezés pontszámai összegének felelt meg. Megint tapasztalhattuk: a vendégművész gyakran „zsákbamacska” – a zongorista megismerése viszont egyértelmű nyereség volt.

Dvořák nálunk viszonylag ritkán játszott VII. szimfóniájával sokan bizonyára most ismerkedtek; készségesen elhisszük a dirigensnek, hogy anyanyelvi szinten akarja hallani Dvořák zenéjét. Módosult a zenekar összetétele, létszáma – s ebben a nepe-sebb közegben mintha kulminálódott volna

a műgond és az ügyszeretet, lendületes előadásban csendült fel a mű. A ráadás (Brahms magyar tánca) afféle hab a tortán, kinek-kinek szíve joga, hogy habbal vagy hab nélkül kedvelje a desszertet.

*

Rossz hírekkel kezdődött, majd szép hangokkal folytatódott január 23-án a Zeneakadémián a Budafoki **Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** Universitas-bérlétének 4. estje. Aldo Ceccato helyett Roberto Paternostro állt az együttes élére – s bizonyára a karmester-változással (is) összefügg a program módosulása. Hiába vártuk tehát Ligeti: Atmospheres-jét, helyette meg kellett elégednünk Schubert: Rosamunda kísérőzenéjének nyitányával. Borult tehát a koncepció; a folytatás, Sztravinszkij: A tűzmadár – szvitje másik korra stílusra nyitott ablakot, majd szünet után visszatértünk a bécsi klasszikához, Beethoven: III. szimfóniájával.

Roberto Paternostróról első benyomásként azt állapíthattuk meg, hogy remek betanító karmester. Igényes, és alapos-precíz kottaolvasást vár el muzsikusaitól. Nem elégszik meg az intonáció és a ritmika perfekciójával, hanem az artikulációs jeleket is fontosnak tartja. A Schubert-nyitányban akkor is élveztük a minuciózus kidolgozottságot, ha némely hangsúlyt, effektust különösebb meggyőződés nélkül valószínűsített meg a játékosok. Mintha néha akcentussal beszéltek volna a schuberti nyelvet – de mindvégig élő-eleven hangzást hoztak létre. Külön említésre méltó a folyamatok végigvezetése; egy-egy szólámon belül minden frázisnak volt eleje és vége (ráadásul, közben fontos történések zajlottak), a fordulatok összekapcsolódtak, s ekképp szerves összehatás jött létre. Ez az aprólékos munka még inkább kamatozott a Sztravinszkij-mű esetében, ahol a hangszerelés

megannyi színe, árnyalata pasztikusán érvényesült. A folyamat-jelleggel összefügg, hogy a dinamikai kidolgozottság is értő kottaolvasásról tanúskodott; egy-egy előadói utasítás más-más szituációban eltérő hangzást eredményezett. Széles skálát járt be a hangerő; s bizony, aki passzív zenehallgatóként elmélázott, egy-egy váratlan-erős effektus hatására ijedten rezzenhetett össze! De érdemes volt aktívan követni a zenei eseményeket. Paternostro akár kotta nélkül, akár kottából dirigál, mindig konkrét elképzelések megvalósítására törekszik. Hihetetlen energiával vesz részt a művek hangzó életre keltésében; a pregnánsan karakterizált ritmikus profil érdekében „végigmondja” a zenei váz ritmusát – s bizony, ez néha zavarja a hallgatót. Lehet, hogy lelkesítő hozzáállásával maximumot tud kihozni a zenekari játékosokból – de ilyesfajta „segítség” korántsem lett volna szükség. Amikor már magával ragadta a lendület az előadókat, felesleges – addig pedig a hagyományos vezénylési eszközökkel, kifejező mozdulatokkal lehet kommunikálni velük a pódiumon. Mindenesetre, a karmester intenzív jelenléte nem engedélyezett semmiféle „üresjáratot”, s az aktív figyelem mindenki számára gyümölcsöző lett: áttetsző-tiszta hangzáskép született, amelyen belül a saját funkcióját töltötte be valamennyi szólam.

És szolgáltatassunk igazságot a hallgatósnak is. Most nem éreztük magunkat tudógondozó intézetben; pissenés is alig hallatszott a tételek során (a tételszünetekben azért feloldásra került a nagyfokú koncentráció). Visszajelzés lehetett ez az előadóknak; hallhatóan figyelemmel honorálták a szép teljesítményt. Érdemes tehát teljes odaadással játszani, hiszen akkor ki-ki megtapasztalhatja a zene hatását, s nagyobb valószínűséggel tud élményt szerezni a közönségnek is.

Fittler Katalin

Lemezekről

Inspiráció – a Pannon Filharmonikusok – Pécs Bartók-albumáról

Két Bartók-egyfelvonásost, A fából faragott királyfi balett és A csodálatos mandarin pantomim zenéjét örököltette meg elsőként legújabb zeneigazgató-karmestere, Hamar Zsolt vezényletével a 2004. január 1-je óta ezzel az új névvel szereplő zenekar.

Már a műsorválasztásért is elismeréssel tartozunk; olyan korban, amikor a hangfelvétel-készítő cégek (jogosan!) az eladhatóság érdekében korántsem elsődlegesen az érték-orientáció által vezérelve tervezik kiadványaikat, örömmel vesszük tudomásul, hogy nem halt ki a legnemesebb értelemben vett vállalkozószellem a muzsikusból. Könnyű megoldás lett volna arra hivatkozni, hogy e korszakos jelentőségű

kompozíciókból megannyi felvétel áll rendelkezésre, s bármi mással jelentkezni. De valljuk meg, hihetetlen arrogancia szükséges ahhoz, hogy az új felvételt elsősorban arra használjuk, hogy besoroljuk a korábbiak közé. Hiszen a zenélésnek, s a zenehallgatásnak korántsem valamiféle lista kialakítása a célja. Sőt! A történeti zenék sajátossága, hogy megannyi interpretációban élnek, amelyeknek jelentős jelzés-érték

ke van – ám épp a reprodukálhatóság, sőt, a reprodukálás iránti előadói igény tartja életben hosszú időn keresztül a régmúlt zenéjét is. Vagyis, a művek életének egyik alapvető kritériuma, hogy legyenek, akik időről-időre meg akarják őket szólaltatni (a másik kritérium, hogy legyenek olyanok is, akik meg akarják hallgatni őket). A hangrögzítés teszi lehetővé különböző korok ízlésének összevetését – s voltaképp azt is, hogy egy-egy időszokról (kultúrájáról, ízléséről) képet alkothasson az utókor.

Remekművekhez nyúlni – ehhez nemcsak merészség vagy inkább bátorság kell, hanem kellő felkészültség is szükséges. (Hogy jogos volt-e a vállalkozókedv, utólag mindig kiderül!) A Pannon Filharmonikusok – Pécs nagymúltú együttese, ugyanakkor nem téveszthetjük szem elől azt sem, hogy tagsága (mint valamennyi együttesé) tagságában változik. Éppen ezért fokozottan szükséges az igényes-rangos műsor állandó repertoáron tartása, hogy az értékes zene tolmácsolásának lehetőségéből mindeki részesedjen.

Bartók sokak számára napjainkban is modern (NB., mit jelent e szó a posztmodern után?!), vannak, akik továbbra is eleve elzárkóznak zenéjétől. Mások könnyedén elfogadják a „20. századi klasszikus” meghatározást, s a továbbiakban a történeti zenék panteonjába számúzik. Pedig, ha meggondoljuk, kevesek számára, csak a legidősebbek számára lehet kortársnak tartani – szüleink, sőt, nagyszüleink generációjához tartozik. Legfőbb ideje hát törleszteni a lemaradásokat, s megismerni minél többek számára legalább azokat a műveit, amelyek nyilvánvalóan korszakos jelentőségűek. Ezek közé tartoznak egyfelvónásosai is, amelyek közül kettő zenei anyagát kínálja az album.

A két kompozíció ezúttal két korongon fért el – A fából faragott királyfi előadása ezúttal hosszabb idejű, mint sok más interpretációé. Hallgatva nem tűnik fel a különbség, másként szólva, általában meggyőzőnek hat a tempóválasztás.

Arra, hogy e bartóki remekműveket ne csak koncert-műsorokra tűzzék, hanem meg is örökítsék, felvétel-készítő múltja (is) feljogosítja a zenekart. Mert a felvételkészítés „lélektana” jelentősen különbözik az élő zenéléstől. Eleve kritérium a perfekció, tehát nem engedhető meg az a bizonytalansági tényező, amely koncertek esetében elszikkad. Ihletett előadás esetén a hallás jótékonyan korrigál, s a hiba szinte meg-nem-történtté válik; ilyesfajta tolerancia azon-

ban még a legkiválóbb live-felvételeknél is csak remélhető... A perfekcióra-törekvés azonban leggyakrabban azzal jár, hogy a spontán zenélőkedvet megbénítja, s feszélyezett-kiszámított hangzás születik. A rutin (a felvételkészítő rutin) szerencsére jótékony hatású – és az új felvételnek talán legnagyobb erénye az átéltség, az előadók „jelenléte”. Ennek ékes bizonyítéka, hogy a frázisok-motívumok szinte mindig megformáltak (úgy a melodikus szakaszokban, mint kísérő funkcióban). Hamar Zsolt biztos kézzel irányítja együttesét. Olyan biztonsággal tájékozódik a bartóki partitúrában, mintha a legbonyolultabb helyeken jelzések segítenék, mi a legfontosabb anyag (Schönberg folyamodott olyan jelzésekhez, hogy H ill. N betűvel jelölte, hogy mi a fő (Hauptsatz) és mi a mellék (Nebensatz) gondolat). Néha talán már-már el is túlozza a főanyag dinamikai kiemelését – ami által a kíséret halkabb-jelentéktelenebb lesz; ebben persze szerepe lehet a mikrofonozásnak és a felvételi technika megannyi beavatkozási lehetőségének. Szívesen írjuk a elfogódottság számlájára, amikor a hegedűk éteri magasságú állásai mattul-tompán szólnak, s nem kárhoztatjuk a zenekari játékost, ha a többiek tuttija elnyomja a hangját.

A felvételt különösen rokonszenvenessé teszi, hogy semmiféle misszió érzetét nem kelti, hogy nem „vállalkozás”, hanem őszinte zenélőkedv hatja át. Ilyen végeredmény szempontjából mindegy, hogy vajon hányan ültek sóhajtvá a pultjukhoz – biztos, hogy az előadás folyamán minden belső tartózkodásuk feloldódott. Ennek ékes bizonyítéka, hogy sodró lendületű zenélést hallunk (érzetre a folytonosságot sugallja, akkor is, ha a technika-kínálta lehetőségekkel élve, „vágásokat” tartalmaz), amibe szívesen belefeledkezik a hallgató.

A zenekar szempontjából rendkívül hasznos lenne, ha eme tudás birtokában minél többször előadhatnák közönség előtt a műveket. Az ilyen lendület képes beelkeszteni a korábban bizonytalankodókat, s hihetetlen haszonnal járna a zenei közművelődés szempontjából.

Ezúttal érdemes a kísérszövegről is szót ejteni. Bartók zenéje abban a szerencsés helyzetben van (pontosabban, ez az érdeklődők szerencséje), hogy ismertetések-elemzések, általában gazdag szakirodalom könnyíti a megértését. Ilyenkor nyilvánvalóan szükségtelen az alapinformációk ismertetése, ismételtetése; jogos a szabadabb-olvasmányosabb iromány közlése. Érdekes interpretációs közelítésekre nyílik lehető-

ség, amelyeknek értékét az egyedi szemléletmód adja – tehát feltétlenül ajánlott a hozzáolvasás, akár az elemi ismeretek beszerzése érdekében, akár azért, mert a felébresztett tudásszomj korábban nem sejtett örömforrássá válhat.

Az „Inspiráció” haszna sokrétű. Remélhetőleg sokak érdeklődését ráirányítja a „Művészetek Palotája” egyik első bérletsozrotára az országos érdeklődést (Párok játéka) – s talán más zenekarokban is felébreszti a vágyat, hogy nyilvánvalóan korszakos jelentőségű, értékes zenék hangfelvételen történő megörökítésére vállalkozanak.

Fittler Katalin

Barokk trombitaversenyek

A közelmúltban hírt adtunk arról, hogy a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának 60 éves trombitaművésze, Geiger György kortárs magyar trombitaversenyeket tartalmazó korongon hallható. Még a jubileumi évben folytatódott a kiadványok sora, s januárra forgalomba került a „Barokk trombitaversenyek” című CD is.

Az előző felvételhez hasonlóan, itt is rövid zenék választják el egymástól a ciklikus kompozíciókat – míg ott a kortárs-művek között elektroakusztikus tételeket hallhattunk, itt ugyancsak barokk muzsika szól. De nem marad el az érdekesség: mind Johann Ernst Altenburg biciniumainak, mind Telemann kánon-sonátáinak mindkét tételét Geiger György játssza, élve a felvételtechnika-kínálta lehetőséggel.

Maga a műsor kupolás szerkezetű (mondhatnánk, hídformára emlékeztető): Händel: D-dúrjának kezdetére Bach: g-moll trombitaversenye rímel, Vivaldi g-moll és B-dúr trombitaversenye után és Tartini: C-dúr trombitaversenye előtt Franceschini és Vivaldi egy-egy trombita kettősversenye kapott helyet (ezekben Geiger szólista-partnere Kucséra Jenő).

A felvételek közül a legkorábbin a 30 éves Geiger játékát halljuk, s meg kell állapítanunk, a zenei igényesség, kidolgozottság tekintetében nehéz lenne megállapítanunk a felvételek keletkezési sorrendjét. Miközben végighallgatjuk akár többször is, gyors egymásutánban a korongot, megannyi hangzó tapasztalatot szerezhetünk arról, hogy mit is értenek történészek „zenei köznyelv” alatt, s gyönyörködhetünk megannyi zenei részletszépségekben, amelyek olyannyira megunhatatlanná tudják tenni a barokk muzsikát, immár évszázadok óta.

Fittler Katalin